

dannelsen i dag ikke dannes med udgangspunkt i traditioner, men er en fortsat proces, hvor vi selv reflekterer over og tilegner os vores identitet. Det er stadig muligt at følge traditionerne, smedens søn kan stadig blive smed, men hvis han gør det, så er det et udtryk for refleksivitet, at han har overvejet mulighederne og valgt, og ikke et udtryk for, at han bare på grund af traditionen er trådt i farens fodspor.

Det generelle aspekt i Giddens' teori

Giddens skelner (differentierer) i sin fremstilling af det senmoderne samfund ikke mellem forskellige grupper eller individer. I teorien har alle den samme baggrund og er underkastet de samme ændringer og oplevelser i det senmoderne samfund. Det er derfor ikke muligt at belyse mønsterbrud, som er vores områder, på nogen speciel måde ud fra Giddens' teori. Men vi kan konstatere, at de tre aspekter (adskillelsen af tid og rum, udlejringen af de sociale funktioner og refleksiviteten), han peger på, og som han beskriver som karakteristiske og afgørende for det senmoderne samfunds dynamik, spiller mere med en potentiel mønsterbryder end mod ham/hende. For når tid og rum er adskilt, er en potentiel mønsterbryder ikke længere bundet til det sociale rum, som han/hun befinder sig i, men kan på egen hånd f.eks. via Internettet søge viden, støtte og oplysninger når som helst og hvor som helst, det ønskes. Og hvis en social funktion som omsorg er udlejret, og derfor hvad angår børn og unge varetages i børneinstitutioner og skole, vil mønsterbryderen, hvis opvækst netop karakteriseres af omsorgssvigt i hjemmet, kunne få i hvert fald noget af sit behov for omsorg dækket gennem den omsorg, der er udlejret. Og endelig: når refleksivitet danner baggrund for dannelsen af individets selvidentitet og i øvrigt er en fortsat proces, så vil en potentiel mønsterbryder, der indser, at han/hun er et enkeltstående individ og derfor har mulighed for at reflektere over sin egen identitet, netop have en chance for at

bryde med traditionen. Den sociale arv og klientgørelsen, der har været knyttet til den, er den tradition, der for en mønsterbryders vedkommende brydes med.

Hvorfor forbliver mennesker raske?

Den amerikansk-jødiske sociolog Aaron Antonovsky (1923-1994), der har forsket inden for helbredsområdet, har fremsat en *salutogen* teori, som med fordel kan inddrages, når vi skal forsøge at forstå og forklare mønsterbryderprocessen. *Salutogen* vil sige: sundhedsorienteret. De fleste teorier inden for den helbreds- og sygdomsforskning, der har fundet sted, har været *patogene*. *Patogen* (sygdomsorienteret) forskning drejer sig om, at man følger fremkomsten og udviklingen af en sygdom og forsøger at forklare, hvorfor sygdommen opstod, og hvorfor den udvikler sig, som den gør. Patogen forskning har bl.a. undersøgt sammenhængen mellem lungekraft og rygning. Antonovskys salutogene forskning, som han har beskrevet i bøgerne: *Health, Stress and Coping*. (1979) og *Unravelling the mystery of health*, (1987)⁶ tager derimod udgangspunkt i det gode helbred. Antonovsky spørger: Hvorfor forbliver mennesker raske? Hvorfor lever f.eks. en del storrygere i bedste velgående uden at udvikle lungekraft? Antonovsky undersøger også de sygdomstilfælde, hvor det gode helbred sejrer. Det drejer sig her om, at mennesker udvikler en alvorlig sygdom, men de dør ikke af den, i hvert fald ikke her og nu. De er i stand til at *mestre* (cope) sygdommen. Antonovsky arbejder i sin forskning med at finde et svar på, hvorfor det gode helbred i så mange tilfælde sejrer.

Oplevelse af sammenhæng

Et centralt begreb i Antonovskys forskningsarbejde er *oplevelse*

⁶ Sidsnævnte oversat til dansk med titlen: *Helbredets mysterium*, (2000).

af sammenhæng (forkortet OAS)⁷. Han finder nemlig ud af, at en stærk oplevelse af sammenhæng er prædiktor (forudsigelse) for en god placering på helbredsskalaen, mens en svag oplevelse af sammenhæng er forbundet med en placering i den modsatte ende af skalaen. Antonovsky peger på 3 vigtige komponenter i oplevelsen af sammenhæng: 1. *Begribelighed* (comprehensibility); 2. *håndterbarhed* (manageability) og 3. *meningsfuldhed* (meaningfulness). Den indbyrdes sammenhæng (interkorrelationen) mellem de tre komponenter er høj, dvs. de følges for det meste ad. Hvis en person derfor har en stærk oplevelse af f.eks. begribelighed, så vil vedkommende som regel også have en stærk oplevelse af håndterbarhed og en stærk oplevelse af meningsfuldhed.

Begribelighed indebærer, at de indefrakommende stimuli (f.eks. følelser og fornemmelser) og de udefrakommende stimuli (f.eks. sansninger og påvirkninger), som man konfronteres med, opfattes som kognitivt forståelige. Som eksempel på en høj grad af begribelighed i en svær situation kan nævnes et forældrepar, der har mistet et barn. Trods al smerten vil de kunne glæde sig over det barn, de har kendt og også være i stand til at se en form for mening med det korte liv, barnet fik. Selv om forældrene har lidt det store tab at miste et barn, vil de fortsat kunne engagere sig i livet og også være i stand til at glæde sig over andres børn. En ringe grad af begribelighed i samme situation kan vise sig ved, at forældrene bliver bitre, måske optagede af skyldspørgsmålet i forbindelse med barnets død og ude af stand til at engagere sig i livet omkring dem. Mennesker med en stærk oplevelse af begribelighed er i stand til at ordne informationer, se en sammenhæng og opleve tydelighed – og IKKE kaos, uorden og tilfældighed. Både en form for forståelse af stimuli, samt en fornemmelse af en vis form for forudsigelighed i de stimuli og hændelser, der venter én, er en del af Antonovskys begreb begribelighed.

⁷ Det engelske begreb er: Sense Of Coherence. Forkortet SOC

Antonovsky understreger i den forbindelse, at de stimuli og hændelser, som er knyttet til fremtiden, og som man derfor ikke kender på forhånd, ikke nødvendigvis behøver at være positive og ønskværdige for at være begribelige. En person, som har en høj grad af begribelighed vil kunne gøre negative hændelser som pludselig arbejdsløshed, en nærtståendes dødsfald og endda krig forståelige, måske ikke med det samme, men så senere. En person med en stærk oplevelse af begribelighed kan godt en overgang blive slået ud af kurs, men så efter et stykke tid indfinder forståelsen sig.

Håndterbarhed indebærer, at man kontrollerer, mestrer sin tilværelse, også når den går én imod. Antonovsky er jøde og hører til den generation, som har oplevet 2. verdenskrig⁸, uden han dog selv var interneret i koncentrationslejre. Men han nævner som eksempel på bl.a. en høj grad af håndterbarhed de mennesker fra de jødiske ghettoer og fra koncentrationslejrene, som på trods af forholdene på en eller anden måde fandt ud af at indrette sig. De håndterede situationen, lod sig ikke passivere, men søgte at indrette sig i det kaos, der herskede. Måske kom de derfor til at høre til de overlevende. I én af de beretninger, som Antonovsky videregiver, fortæller en tidligere ghettoarbejder, at han som 15-årig dreng gik ind i modstandsbevægelsen i ghettoen, hvor han lærte at bruge våben. Det skete samtidig med, at han passede sin skole. Den tidligere ghettoarbejder mener selv, at det, at han aktivt deltog i modstanden i undergrunden, betød, at han ikke blev vanvittig, men fortsat oplevede at være i besiddelse af en fast identitet. Ghettoarbejderen blev senere indsat i koncentrationslejr, og fortæller, at han i lejren, hvor døden dagligt var nærværende, aldrig opfattede den som en personlig trussel. Han var på den måde afskærmet fra døden, at han oplevede den som ”en kollektiv ting”, der var rettet mod alle, men ikke mod nogen (ham)

⁸ Antonovsky deltog i krigen som amerikansk soldat.

personligt⁹. ”De gode overlevere” som flere af menneskene fra de jødiske ghettoer og fra koncentrationslejrene opfatter livsbegivenheder af også ekstrem negativ karakter som udfordringer, det gælder om at klare. I værste fald er der tale om hændelser, som det gælder om at udholde.

*Meningsfuldhed*¹⁰ indebærer, at man engagerer sig i nogle områder. De områder kommer til at betyde meget for én, så meget, at de kan give mening i tilværelsen såvel på det kognitive som ikke mindst på det emotionelle plan. Meningsfuldheden bibringer personen en oplevelse af, at de områder, man engagerer sig i, er værd at bruge energien på. En person med en stærk oplevelse af meningsfuldhed glæder sig ikke over en personlig krise eller tragedie, men når krisen eller tragedien indtræffer, tager han eller hun før eller senere udfordringen på sig og søger at finde en mening med den. Hvis en person med en stærk oplevelse af meningsfuldhed eksempelvis kommer ud for, at han/hun pludseligt bliver arbejdsløs eller måske alvorligt syg, vil vedkommende ikke gå helt i stå eller opgive. Han eller hun vil på kortere eller længere sigt se en mening med krisen. Måske se den som en mulighed til at lægge sit liv om, koncentrere sig om familien, engagere sig i patientforeningen eller benytte lejligheden til at få skrevet den bog eller malet det billede, som man altid har drømt om. Dette eksempel, der illustrerer en stærk oplevelse af meningsfuldhed, illustrerer også en stærk oplevelse af begribelighed og af håndterbarhed. Eksemplet viser også, hvor tæt forbundne de tre komponenter er. Tilsammen udgør de oplevelsen af sammenhæng (OAS).

⁹ Helbredets mysterium, side 85.

¹⁰ Antonovsky vælger bevidst ordet meningsfuldhed til at dække denne komponent i OAS for dermed at pege på, at han på dette område er under indflydelse af Viktor Frankls arbejde. Viktor Frankl var østrigsk jøde og interneret i koncentrationslejre. Ud fra sine oplevelser i lejrene udviklede han teorien om logopsykologien og logoterapien. Det er følge logopsykologien afgørende for menneskets livskvalitet og dermed overlevelsesmuligheder, at det ser en overordnet mening med tilværelsen.

Antonovskys teori anvendt på mønsterbrud Antonovsky peger med sin forskning på de positive aspekter inden for sundhedsområdet. Hans udgangspunkt er: *De gode overlevere*. Præcis det samme gør den forskning, der har koncentreret sig om mønsterbrydere – *de positive afvigere*. De positive afvigere udgør et lille mindretal i den risikogrube, hvis opvækst har været præget af omsorgssvigt. Den forskning, der tidligere har været på området har fokuseret på det store flertal i risikogrupperne, som er de mennesker, der fører den sociale arv videre. Forskningsgen inden for området har på den måde overvejende haft et udgangspunkt, der kan betegnes som negativt og svarer til det patogene forskningssyn inden for helbredsområdet.

Når et menneske er en god overlever, mestrer det sin tilværelse og har ifølge Antonovsky en stærk oplevelse af sammenhæng. Mennesket er handlekraftigt og oplever sig selv som aktør i handlingen af tilværelsen. Netop denne oplevelse af sig selv som et agerende subjekt er karakteristisk for mønsterbrydere. De har ikke givet op, ikke accepteret at være offer for begivenhederne, men holder fast i det synspunkt, at de selv har indflydelse på deres skæbne. De viser sig før eller senere at være i besiddelse af den fundamentale grundindstilling til tilværelsen: at den er meningsfuld, og at det nytter noget at gøre noget.

Antonovsky understreger gang på gang, at det enkelte menneskes oplevelse af sammenhæng er udtryk for en grundindstilling til tilværelsen. Ved at se oplevelsen af sammenhæng (OAS) som en grundindstilling og ikke som et personlighedstræk bliver de spørgsmål, Antonovsky stiller i sin forskning, af en mere bred og fundamental art, end hvis han havde fokuseret på det enkelte menneske og dets psyke. Antonovskys forskning koncentrerer sig om området mellem individ og kultur. Han stiller spørgsmålet om, hvordan man opfatter sin sociale verden. I den forbindelse bliver han ”opmærksom på de muligheder, begrænsninger og påvirkninger, der overføres gennem familien og andre socialise-

rende instanser i samfundet"¹¹. De erfaringer, der gøres såvel i familien som i de andre socialiserende (opdragende og påvirkende) instanser i samfundet er præget af den kultur, den sociale struktur og den historiske periode, der gælder på det pågældende tidspunkt.

Antonovsky når, hvad familiens påvirkning angår, frem til den konklusion, at "jo stærkere forældres OAS er, jo større er sandsynligheden for, at de vil forme barnets livsoplevelser på en sådan måde, at det fører i samme retning"¹². Antonovsky går som sociolog ikke ind og undersøger de specifikke individuelle forhold, der kunne udbyde denne konklusion og også forklare afvigelser fra den. Lige præcis her kan psykologien, som vi senere skal se, tage over og komme med forklaringer på, hvorfor nogle mennesker på trods af en opvækst i familier, præget af omsorgsrigt og – ville Antonovsky sige – en svag oplevelse af sammenhæng, udvikler sig til at blive aktører i deres egen tilværelse med en grundindstilling, der er præget af en stærk oplevelse af sammenhæng.

Detraditionalisering og kulturel frisættelse

Den tyske kulturanalytiker og professor i pædagogik Thomas Ziehe (født 1947) har peget på begreberne detraditionalisering og kulturel frisættelse som karakteristika for den tid, vi lever i.

Med begrebet *detraditionalisering* peger han på det aspekt ved vores tid, at traditionen i sig selv ikke længere er en god nok grundelse til at gøre det, som man altid har gjort¹³. F.eks. var det tidligere accepteret at en ung mand blev arbejdsmand, for det var hans far også. I dag vil man ikke møde megen forståelse, hvis man

¹¹ Citat fra Helbredders mysterium, side 198.

¹² Ibid, side 115.

¹³ Thomas Ziehe: *Ambivalenser og mangfoldighed*. Politisk revy, 1989.

kommer med den forklaring på sit valg eller ikke-valg af uddannelse og erhverv. Tidligere tiders legitimeringssystemer er sat under pres og bliver i dag næsten konstant draget i tvivl.

I stedet for traditioner taler Ziehe om *kulturel frisættelse*, som knyttet til vores tid. Kulturel frisættelse er i Ziehes begrebsverden det samme som *modernitet*. Moderniteten åbner op for en kolossal udvidelse af menneskets valgmuligheder set på baggrund af, hvad mennesket tidligere havde af valgmuligheder, såfremt det overhovedet havde nogen. Det moderne menneske er kulturelt blevet frisat. Men dermed er tilværelsesprojektet, dvs. de afgørende valg i livet, også blevet et helt igennem individuelt foretagende. Den støtte, som et klassetilhørsforhold eller en bestemt familiemæssig baggrund kan give, eksisterer i princippet ikke længere. Og dette kan opleves som et savn. Tilværelsesprojektet befinder sig dermed i et spændingsfelt mellem på den ene side progressionen: de mange og nye "tematiseringsmuligheder"¹⁴ – og på den anden side regressionen: tabet og savnet af de faste rammer, der har lagt en struktur ned over det enkelte menneskes tilværelse og på forhånd indsnævret de muligheder, der har stået til individets rådighed. De faste rammer betegner Ziehe som *herkomsten*¹⁵. Herkomsten kan være klassemæssig, familiemæssig eller geografisk. I tiden før moderniteten blev der ud fra herkomsten foretaget en selektion i det enkelte menneskes valgmuligheder. På den måde indsnævrede herkomsten ganske vist valget, men herkomsten gjorde det samtidig lettere, enklere og mere ansvarsfrit at vælge, for der var ikke så meget at vælge imellem.

Ambivalens og beslutningskonflikter

I modernitetens tidsalder kan *ambivalens* komme til at præge tilværelsesprojektet, idet mennesket, der står midt i de mange

¹⁴ Thomas Ziehe: *Ambivalenser og mangfoldighed*, side 156.

¹⁵ Ibid, side 14.

begrebet den sociale arv og påpeger, hvor tungt den sociale arv vejer og dermed, hvor svært et mønsterbrud må være. Men med beskrivelsen af det symbolske mesterskab, der kan indpræges i en dobbeltsofialiseringsproces peger Bourdieu også på, at forandring er mulig. Og dermed er også et mønsterbrud realiserbart.

Hvis vi fortsætter Bourdieus tankegang inden for det emne, der er vores: mønsterbrud, kan vi opstille følgende ramme for et mønsterbrud. Et mønsterbrud er kun muligt, hvis den potentielle mønsterbryder i løbet af sin socialisering, typisk i en dobbeltsofialisering og igennem det symbolske mesterskab, tilegner sig en habitus, der indeholder copingstrategier, som er i overensstemmelse med de faktorer, der indgår i Antonovskys oplevelse af sammenhæng (OAS). At kunne mestre tilværelsen med "begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed" er en forudsætning for at opleve sig selv som aktør i håndteringen af det individuelle livsforløb.

For at beskrive og forklare, hvordan det enkelte individ kan udvikle de faktorer, der er en forudsætning for et mønsterbrud, må vi forlade de sociologiske teorier og bevæge os ind i den psykologiske og pædagogiske forskning og de teorier, der hører disse områder til. Men før vi gør det, vil jeg først præsentere *Anny Durmster* og *Kenny Vindsejl* og deres (foreløbige) livshistorie, der viser, hvordan mønsterbryderprocessen kan forløbe i det virkelige liv.

Kapitel 2: To Cases

Anny Durmster²⁷

Anny er født i 1961. Hendes mor var alkoholiker og faren har Anny aldrig kendt. På grund af morens alkoholisme var Anny i det meste af sin barndom anbragt enten i familiepleje eller på børnehjem. 3 forskellige familieplejer og 6 børnehjem eller institutioner for unge, samt indimellem ophold af længere eller kortere varighed hos moren, er, hvad Anny har oplevet i de første 18 år af sit liv.

Utallige skoleskift var en konsekvens af Annys omtumlede tilværelse. Anny var i begyndelsen glad for at gå i skole, for her var faktisk noget, hun var god til, og hvor hun, fordi hun var hurtig til at lære, fik lærerens opmærksomhed, men de mange skoleskift gjorde, at hun kom bagud. Hver gang, hun skiftede skole, måtte hun indhente noget af det, de andre havde lært, – og det, hun havde lært i sin gamle skole, kunne hun ikke bruge til noget i den nye, for dér havde de andre bøget og andre emner. Og de nye lærere var skeptiske over for Anny, der kom fra en plejefamilie eller et børnehjem, og som ikke lige havde lært det, de gik op i i den nye skole. Annys interesse for skolen svandt hurtigt ind, og hun blev totalt ligeglad med skolearbejdet. Men et eller andet skulle der jo ske i timerne, for ellers kede hun sig. Så hun blev

²⁷ Eftersom de to cases om Anny Durmster og Kenny Vindsejl er konstruerede, har jeg tilladt mig at give dem navne, som understreger, at der er tale om konstruktio-
ner. Hvad efternavnene angår, har jeg direkte tilstræbt metaforer, der kan sættes i forbindelse med mønsterbryderprocessen.

én af ballademagerne i klassen. På den måde fik hun også lærernes opmærksomhed, bare på en anden måde end tidligere, hvor hun havde været blandt de bedste til at stove og regne.

Det hele var faktisk ved gå i skudermudder for Anny, men helt galt gik det alligevel ikke. Alkohol og stoffer sagde hende f.eks. ikke noget, og ud over, at hun fik tilfredsstillet en vis nysgerrighed på det område, blev de ting aldrig problematiske for hende, og med tiden holdt hun sig helt fra dem. At det aldrig gik helt galt for Anny, tilskriver hun selv, at hun af og til løb ind i mennesker, der ærligt og oprigtigt interesserede sig for hende. Der var f.eks. regnelæreren i 1. klasse, og der var en plejemor, der også efter at Anny var kommet fra det hjem for i en periode at opholde sig hos moren, gjorde ihærdige forsøg på at opretholde forbindelsen med hende. Der var en nabo i den ejendom, hvor moren boede, som gerne gav en kop saftvand eller kaffe og samtidig tog en snak med Anny om, hvordan det gik og hvordan hun kunne tænke sig, fremtiden kom til at se ud. Der var en socialarbejder på en af institutionerne, som Anny følte forstod hende, og der var et forstanderpar på et andet hjem, som var stærkt engagerede i deres arbejde og børnene. Det kendetegnede alle disse mennesker, at de holdt fast i kontakten med Anny og tog hende alvorligt. Når de talte med hende, var det ikke for at formane hende eller fortælle hende, hvad hun passende kunne gøre, nej, det var som en snak mellem jævnbyrdige, hvor man tager den anden seriøst og spørger til den andens opfattelse og ønsker. Og de mennesker troede på Anny og de var overbeviste om, at hun havde et godt hoved, og at det ikke var dét, problemet lå.

Men der var for meget kaos inden i Anny til, at hun kunne klare nogen form for uddannelse. Hun kunne ikke koncentrere sig og havde svært ved at finde sig til rette i livet uden for institutionerne. Hendes tidligere plejemor opfordrede hende til at søge ind på en skoleuddannelse, der kunne give hende kompetence til at komme videre i uddannelsessystemet, og Anny prøvede flere

gange at komme i gang, men måtte af forskellige grunde holde op igen. Hun fik for mange forsømmelser, fordi hun ikke kunne komme op om morgenen, hun fik ikke afleveret skriftlige opgaver til tiden, og når det blev mørkt og koldt i vejret mistede hun bare helt lyst til at gå i skole. Økonomisk klarede hun det meste af tiden sig selv. Hun havde forskellige jobs rundt omkring, ikke noget særligt, men alligevel nok til, at det løb rundt, og det gav også nogle kontakter. Først som 28-årig var Anny parat til at gøre en ordentlig indsats i skolen, så klarede hun til gengæld at tage studentereksamen på to år på studenterkursus og med så pænt et resultat, at hun lige efter studentereksamen kunne optages på et lærerseminarium. Også her gik det rigtigt godt, så godt, at Anny efter uddannelsen til lærer og efterfølgende 2 år ude i folkeskolen besluttede, at hun ville læse videre på universitetet i de fag, der havde fanget hendes interesse: biologi og matematik.

Da først Anny fandt ud af, at hun kunne bruge sit gode hoved til noget, der gav både respekt og selvspekt, havde hun fået et redskab til at bryde det destruktive mønster, den sociale arv, der indtil da havde præget hendes liv. Hun arbejder i dag som gymnasielærer i sine fag, og er derudover studievejleder. Hun tager gerne alle de faglige udfordringer op, som bliver hende tilbudt, og hun er respekteret på lærerværelset for sin faglighed og sin menneskelige indsigt, som ikke mindst kan bruges i forholdet til elever, der har svært ved umiddelbart at finde sig til rette i gymnasiet. Men når den kollegiale snak kommer ud over det faglige og pædagogiske følger Anny sig ofte anderledes og fejlplaceret. De andre har så nemt ved bare at snakke om datten og datten, deres baggrund, deres familie og fritidsinteresser, mens der er mange ting, hun slet ikke kan snakke om, og børn har hun ingen af, og hendes arbejde er hendes hovedinteresse. Nå, men så fordyber hun sig bare endnu mere i arbejdet, og i studievejledningen er der altid elever, der har brug for ekstra opmærksomhed og et lille puf i ny og næ, og det er hun god til at give. Hendes hoved-

synspunkt er, at man aldrig skal give op, og de elever, der har svært ved at tilpasse sig skolen, de skal have en ekstra chance, man skal ikke bare opgive dem. På et eller andet tidspunkt skal det nok lykkes.

Kenny Vindsejl

Kenny er født i 1980, og 22 år gammel, da han beretter om sin opvækst. Han er barn af en psykisk syg mor og en far, der var stofmisbruger og som tidligt forsvandt ud af Kenny og hans mors tilværelse. Kenny beskriver sig selv som et hyperaktivt barn, der smadrede ting i børnehaven, skolen og på fritidshjemmet. I skolen kom han i obs-klassen. Men selvom pædagogerne og lærerne kunne se, at det stod helt galt til hjemme hos Kenny og moren, blev der ikke gjort noget radikalt for at løse problemet, som var, at Kennys mor ikke magtede opgaven som forælder. Som 10-årig kom Kenny i plejefamilie og senere på døgninstitution og videre på eget værelse. I dag lever han et normalt liv med et job hos militæret og gode kammerater. Han har også haft en kæreste, den samme i lang tid, men det forhold er forbi, og selv om Kenny gerne vil have både kæreste og børn en dag, så skal det lige vente lidt, han skal først komme sig helt over det forliste forhold.

Kenny har i dag ikke længere kontakt til sin mor. Hun kender ikke engang hans telefonnummer, for det er hemmeligt, netop for at hun ikke skal kunne finde ud af det. Han har prøvet, at hun ringede til ham og så bare sad dér og græd over, at hun ikke havde nogen ordentlig kontakt til ham, som om hun lige pludselig var kommet i tanke om, at hun havde børn. Men som Kenny siger, jeg har aldrig kunnet stole på hende, hun har brændt besøgsaftaler af, når jeg var anbragt, så hvorfor skulle jeg være der for hende nu?

Kenny virker som en varm fyr, og han siger med et lunt glimt i øjnene, at han altid har appelleret til omsorg hos kvinder – og

at det måske er derfor, han aldrig har følt sig helt fortabt. Han har igennem sin opvækst knyttet kontakt til en række voksne, der interesserede sig for ham og gad snakke med ham om løst og fast. Lige fra rengøringsdamen på det første børnehjem til en plejemor, han havde igennem fire år og til en kvindelig pædagog på den institution for unge, hvor han blev anbragt, efter det i puberteten blev til temmelig meget hash og også noget kriminalitet, ellers var det svært at begå sig i den gruppe af jævnaldrende, som på det tidspunkt var Kennys omgangskreds.

Ingen var rigtig i tvivl om, at Kenny var godt begavet. Han havde ganske vist mest lavet ballade i skolen, men da han fik mulighed for at arbejde med computere, var det en helt anden Kenny, lærerne oplevede. Han sad dybt koncentreret foran skærmen og fik lynhurtigt sat sig ind i den nye teknologi. Da han var 18 år gammel, blev han anbragt på en institution for unge, der gik på en ungdomsuddannelse, og hvor der var fast lektielæsning med lektiehjælp på hver eftermiddag i et fælleslokale på institutionen. Der var også computere til rådighed i fælleslokalerne på institutionen. Kenny kom i det matematiske gymnasium, og her gik det faktisk ganske godt. Han var lidt af en nørd, hvad computere angik, og her kunne han hjælpe både kammerater i klassen og de lærere, der ikke kunne finde ud af det med computere. Han kom også til at spille fodbold med de andre drenge i klassen, og fik i gymnasieårene nogle gode kammerater. Han fik også en eksamen, selv om den ikke var så god, som den kunne være blevet, hvis han havde taget sig sammen og vist interesse for andet end matematik og edb. Og så mødte han Anna Elizabeth.

Anna Elizabeth gik i en parallelklasse, og det var hende, der først viste interesse for et forhold. Det var helt fantastisk for Kenny, at en pige som Anna Elizabeth var interesseret i ham. Og selv om det i begyndelsen var Anna Elizabeth, der var den mest forelskede, så blev Kenny med tiden helt afhængig af hende. Desværre brød Anna Elizabeth sig ikke om, at Kenny brugte for

meget tid sammen med de kammerater, han havde fået i gymnasiet. Hun bestemte simpelthen, hvor meget tid, han måtte være sammen med dem, og hvis ikke han overholdt de rammer, som Anna Elizabeth havde fastsat, så blev hun hidsig og truede med, at så kunne det også være lige meget. Og Kenny var hundeangst for at miste Anna Elizabeth, så selv om han følte, hun var ved at "kvæle" ham, så sagde han hende aldrig imod. Først for et halvt år siden kom han ud af forholdet til Anna Elizabeth. Heldigvis har de bedste af kammeraterne holdt ved, for Kenny har været åben om problemerne i forholdet til Anna Elizabeth og fortalt dem, hvorfor han kun kunne være sammen med dem til kl. 22 om aftenen, og de har også godt kunnet se hans usikkerhed, så et par rigtig gode kammerater har Kenny tilbage fra gymnasieårene, og det betyder meget for ham.

I øjeblikket afjener Kenny sin værnepligt, han tænker på at skrive kontrakt med militæret, så han ved, hvad han skal lave de næste år. Men ellers er det meningen, at han engang, når han synes, han er klar til det, vil læse datalogi på universitetet. Han har stadig kontakt til én af socialpædagogerne på den institution, hvor han boede, da han gik i gymnasiet. Pædagogen har opfordret ham til at skrive sin livshistorie ned, og det er Kenny så småt begyndt på. Det er et projekt, han gør sig en del tanker om.

Kapitel 3:

Forskning om mønsterbrud

I kapitlet om den forskning, der har fundet sted inden for social arv og mønsterbrud, vil der først blive præsenteret to bøger, der bredt samler og beskriver forskellige undersøgelser, der har været foretaget inden for området. Det drejer sig om en rapport "Risikobørn" af Per Schultz Jørgensen med flere samt om H. Rudolph Schaffers bog: "Beslutninger om børn". Dernæst vil eksempler på forskning, der specielt omhandler mønsterbrud, blive præsenteret. Den specifikke forskning, der vil blive beskrevet her, er ligeledes repræsenteret af to bidrag, den engelske forsker Michael Rutter's arbejde og et projekt under Danmarks Pædagogiske Institut, som i 1999 resulterede i rapporten "Den sociale arv og mønsterbrydere".

For at forstå den opmærksomhed, der fra pædagogisk og psykologisk side har været om social arv og mønsterbrydere, og som har ført til den seneste tids forskning inden for området, er det nødvendigt kort at redegøre for den teoretiske baggrund, der har været for denne interesse og forskning.

Paradigmeskiftet i udviklingspsykologien

Den psykologiske baggrund for den forskning, der har fundet sted på området: social arv og mønsterbrud, og som der i dette kapitlet præsenteres et udvalg af, er det *paradigmeskiftet*, der har fundet sted inden for udviklingspsykologien i de seneste årtier. Ordet paradigme er af græsk oprindelse og betyder mønster. Et *paradigmeskift* er forbundet med et opbrud fra et mønsterkompleks eller teorikompleks til et andet. Et alment kendt eksempel på et